

DE WARANDE

*OP WEG NAAR WERLDERFgoed UNESCO

GROETEN UIT DE KOLONIES*

ZOMERAVONDEN IN MEI EN JUNI
IN MERKSPLAS EN WORTEL

Provincie
Antwerpen

DE WARANDE TURNHOUT
www.warande.be

INLEIDING

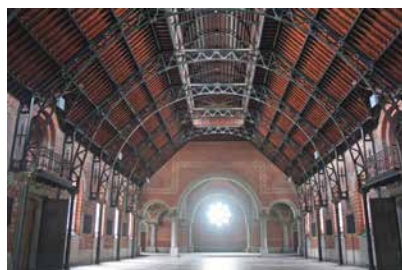
De Kolonies van Wortel en Merksplas zijn een unieke plek, een fantastische mix van natuur en architectuur. Ze werden gesticht kort voor de geboorte van België als een uniek sociaal project, dat tot op vandaag het landschap bepaalt.

In 1997 werd door de provincie Antwerpen vzw Kempens Landschap opgericht met als doel de zorg voor deze kolonies.

Samen met de zusterkolonies in Nederland maken de kolonies kans om in 2018, tweehonderd jaar na de stichting, erkend te worden als Unesco Werelderfgoed.

foto's: BC

Op deze bijzondere plek biedt de Warande in mei en juni een zomers programma aan met veel theater, dans, expo, muziek...

Zo spelen de Roovers in de velden van Wortel de succesvoorstelling 'Blue Remembered Hills', Marokkaanse acrobaten brengen spektakel in de kapel van Merksplas, Vaast Colson bouwt een zwaluwnest, Skagen brengt Jezus terug op aarde, 'De schaar van de tsaar' is absurd-komisch theater voor de hele familie en nog veel meer.

Daarbovenop: AR-TUR organiseert een foto-expo over de gevangenen en het landschap en vertoont samen met MOOOV twee films. DINAMO neemt je mee op uitstap naar het gevangenis museum.

Kom het programma 'Groeten uit de kolonies' ontdekken!

foto's: BC

INHOUDSTAFEL

INTERVIEW

Lieven Van Gils werd door Kempens Landschap vzw gevraagd als ambassadeur van het kolonieproject. Gunter Jacobs interviewde Van Gils over zijn drijfveer en ambities (p 28 en 29).

LOCATIES

Toon Horsten, auteur van het boek 'Landlopers', dompelt je onder in de geschiedenis van de plekken waar de Warande neerstrijkt met haar programma:

p 6: Kapel Merksplas Kolonie

p 26: Bezoekerscentrum / boerderij

p 30: Wortel-Kolonie

p 34: Visvijver en ringgracht

GEZOCHT

De Warande is nog op zoek naar figuranten en vrijwilligers. Hierover lees je meer op pagina's 37 en 38.

PRAKTISCHE INFO

Op pagina 39 lees je meer over bereikbaarheid, tickets en locaties.

PROGRAMMA

Op de andere pagina's vind je meer info over de voorstellingen uit het programma. Je kan tickets reserveren via www.warande.be, aan de warandebalie of telefonisch op 014 41 69 91.

PROGRAMMA

LOCATIE

**KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE**

DO 4.5

AR-TUR en MOOOV
De Kolonie

ZA 6.5

Het Kwartier/CORPUS CA
De schaar van de tsaar

DI 9 & WO 10.5

Groupe Acrobatique
de Tanger - HALKA

**DO 11, WO 17
& DO 18.5**

Bart Peeters

ZA 13.5

Concert
muziekacademie
Noorderkempen

DI 16.5

SKaGeN
Uw rijk kome
(Jezus voor beginners)

VR 19.5

Schwalbe
Schwalbe zoekt massa

WO 24.5

Min Hee Bervoets
One Limited Space

ZA 27.5

Daniel Linehan, Hiatus
Un sacre du printemps

ZO 28.5

AR-TUR in gesprek
Gevangen in beschermd
landschap

WO 14.6

DINAMO
Bezoek
gevangenismuseum

DO 4 TOT ZO 28.5

AR-TUR toont
Karin Borghouts
Gevangen in
beschermd
landschap

ZA 6 TOT DO 25.5

Vaast Colons
Installatie Zwaluwnest

ZO 4.6

Opening
bezoekerscentrum

**BEZOEKERSCENTRUM
MERKSPLAS KOLONIE**

ZA 6.5

AR-TUR en MOOOV
Bastøy

DO 8, VR 9 & ZA 10.6

De Roovers
Blue Remembered Hills

**GEVANGENIS
GELMELSLLOT
HOOGSTRATEN**

**WORTEL
KOLONIE**

VR 23, ZA 24 & ZO 25.6

LAIKA
Piknik Horrifik

**VISVIJVER MERKSPLAS
KOLONIE (achter de
gevangenis)**

KAPEL MERKSPLAS-KOLONIE

KAPEL MERKSPLAS KOLONIE

Er is iets vreemd aan de hand met de kapel van Merksplas-Kolonie. De meeste mensen valt het wellicht niet op, maar wie goed kijkt (en een beetje vertrouwd is met de geschiedenis van de religieuze bouwkunst) kan er moeilijk naast kijken: de kerk van de kolonie heeft een oostertoren. Een katholieke kerk had tot die tijd nagenoeg altijd een toren aan de westkant, zodat het koor in de richting van Jerusalem zou staan. In de loop van de negentiende eeuw werd dat gegeven steeds vaker losgelaten, zoals in Merksplas-Kolonie.

Toen de kerk in 1899 werd gebouwd, moest ze namelijk het sluitstuk worden van een groot algemeen plan voor de kolonie dat was ontwikkeld door de Brusselse urbanist Victor Besme. Besme ontwierp zo ongeveer alle gebouwen op het domein, en plantte ze in volgens een heel strikt, doorwrocht grondplan. De ingang van het hospitaal in het hoofdgebouw van de kolonies lag recht tegenover de ingang en de toren van de kerk, en de twee gebouwen waren door een dreef verbonden. Langs die dreef lagen de slaapzalen van de instelling, waarin vandaag het Centrum voor Illegalen is ondergebracht. Heel de instelling draaide rond die as. Een oostertoren paste beter in het grote plaatje dat door Besme was uitgedacht.

De kapel van de kolonie functioneerde als een kerk voor de landlopers en de andere gevangenen die er verbleven. Vanop de verschillende hoger gelegen balkons in de zaal konden bewakers de gedetineerden in de gaten houden. Ze fungeerde ook lange tijd bijna als een parochiekerk voor het personeel en hun families. De aalmoezenier van de kolonie ging voor in misvieringen.

De woonwijk van het personeel en het schooltje van de instelling lagen vlakbij, en ook die indeling was erg strikt. Het personeel van de instelling

tekst:
Toon Horsten

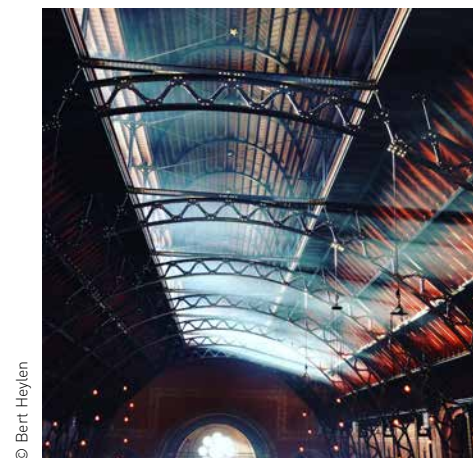
foto: BC

werd gehuisvest naargelang hun functie. Voor de directeur en de onderdirecteur waren er grote woningen, verder was aan elke type functie een bepaald soort woning verbonden. Niet alleen de gebouwen van de inrichting zelf, ook die van het personeel waren tot in de details mooi afgewerkt. De bedoeling daarvan was vooral geschoold personeel uit de rest van het land aan te trekken. In de Kempen, toen een streek van arme boeren, was onvoldoende gekwalificeerd personeel te vinden. Om daar iets aan te doen, besloot de overheid mensen van buitenaf te 'importeren'. Huisvesting was een middel om die mensen aan te trekken.

De voorbije decennia, nadat de kerk haar religieuze functie was kwijtgespeeld, kreeg de kapel allerlei andere functies. Er vonden evenementen in plaats (onder meer Bram Vermeulen en Jef Neve traden er ooit nog op), in de kelder vond het Gevangenis museum onderdak, en er werden zelfs sportwedstrijden ingericht. In 2007 kreeg de kapel veel aandacht toen het gebouw geselecteerd werd voor de Monumentenstrijd, een programma over monumentenzorg op Canvas. Vooral de lichtgang boven in de kapel, die zorgt voor licht in heel het gebouw, kreeg veel aandacht. Uiteindelijk won de kapel het programma niet, maar werd het gebouw de voorbije jaren wel gerestaureerd, met steun van de provincie Antwerpen via Kempens Landschap vzw. Wat van de winnaar van destijds, de stoomstroopfabriek van Borgloon, nog steeds niet gezegd kan worden.

De Warande maakt in mei in de kapel een pop-up theater met tribune en café. Het programma in de kapel vind je op de volgende pagina's.

KAPEL MERKSPLAS KOLONIE

© Bert Heylen

foto: BC

DE KOLONIE

AR-TUR en M000V

KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

DO 4 mei
19.45 uur
5 euro

Aan een ogenschijnlijk banaal bushokje maken we kennis met Stefaan en Arlette. Dat bushokje staat in de kolonie in Merksplas, een bijzonder landschap van 600 hectare én de locatie van de gevangenis. Daar zijn ze op bezoek geweest bij hun zoon Jurgen. De film brengt ons van de bushalte in de kolonie, via de bezoekerszaal van de gevangenis van Merksplas tot diep in het privéleven van Stefaan en Arlette.

De Kolonie (2011) is een film van Filip Lenaerts. Na afloop praten we na met de regisseur. De avond is deel van AR-TURs KEMPENLAB 1 Gevangen in beschermd landschap.

BASTØY

AR-TUR en M000V

ZA 6 mei
14.45 uur
5 euro

In de open gevangenis Bastøy moeten de gedetineerden hun eigen verantwoordelijkheid nemen. Op dit Noorse gevangenseiland zijn geen cellen, geen camera's en geen hekken. De gedachte achter Bastøy is dat misdadigers geen betere mensen worden als je ze maar lang en hard genoeg straft. De cijfers lijken dit te bevestigen: in West-Europa hervalt gemiddeld zestig à zeventig procent van de ex-gedetineerden. Op Bastøy is de recidive dertig procent.

Bastøy (2010) is een film van Michel Kapteijns. We zijn te gast in het Gelmelslot in Hoogstraten. Deze gevangenis kent een voor Vlaanderen uniek open regime. Gedetineerden en bezoekers van buiten bekijken samen de film en gaan daarna in gesprek. De namiddag is deel van AR-TURs KEMPENLAB 1 Gevangen in beschermd landschap.

*ontvangst aan
de poort om
14.30 uur -
zonder vooraf
gekocht ticket
geen toegang*

**GEVANGENIS
GELMELSLLOT
HOOGSTRATEN**

HET KWARTIER/CORPUS CA

De schaar van tsaar

© Tom Callemin

KAPEL
MERKSPAS
KOLONIE

ZA 6 mei

15 uur

11 euro
10 euro (60+)
7 euro (-19
of student)

"Hoe een thuis ook te beklemmend kan zijn, kan je zien in 'De schaar van de tsaar'. In dit stuk hebben de Papa, de Mama en het Kind een bizar universum bedacht, met vaste rituelen en omgangsvormen. Plots spoelt er een levend wezen aan. Is het van elders of van ons? Mag het meespelen? Mag het aan de regels tornen, en er zelfs nieuwe opleggen?" (Filip Tielens en Wouter Hillaert in De Standaard)

Het Kwartier maakt met 'De schaar van de tsaar' een ontregelde voorstelling over hoe achter elke muur nog een hele wereld ligt. Met de fysieke spelers van Corpus Ca en tekst van Freek Mariën ontstaat een uitgelaten sfeer met een grimmige ondertoon. Alles komt samen in de vraag: wat breek je, de regels of de ander?

GROUPE ACROBATIQUE DE TANGER

HALKA

KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

DI 9 mei
WO 10 mei

20.15 uur

24 euro
22 euro (60+)
12 euro (-19
of student)

*geschikt voor
iedereen vanaf
8 jaar*

© Richard Haughton

Groupe Acrobatique de Tanger komt met 14 artiesten, waarvan 12 acrobaten en twee muzikanten en brengt duizelingwekkende kunsten op (letterlijk) hoog niveau.

In Marokko bestaat er een traditie van unieke acrobatie, uitgevoerd door verschillende groepen en families. Groupe Acrobatique de Tanger bestaat voor een flink deel uit leden van die klassieke acrobatiefamilies, gebaseerd op de Berbercultuur. Sanae El Kamouni richtte in 2003 de groep op en vroeg internationale topregisseurs om voorstellingen te maken met deze artiesten. Sindsdien treedt het gezelschap over de hele wereld op.

Met 'HALKA' maakt Groupe Acrobatique de Tanger voor het eerst zelf een voorstelling. Ze zullen je in Merksplas overtuigen met hun poëzie, kracht, muziek, spektakel en authenticiteit.

© Richard Haughton

BART PEETERS

Solo & Zonder Plan

© Hugo Van Beveren

Bart Peeters doet een korte reeks soloconcerten met alleen maar een gitaar (en mogelijk ook twee lepels).

ACADEMIE VOOR MUZIEK EN WOORD DE NOORDERKEMPEN

Allemaal muziek! Wat nog (meer)?

Op zaterdag 13 mei nemen de leerlingen van de Academie voor Muziek en Woord 'De Noorderkempen' uit alle lesplaatsen de Kapel van Merksplas Kolonie over.

Om 13.30 uur start een gevarieerd optreden waarin verschillende samenspelgroepen laten horen wat ze in hun mars hebben. Laat je in vervoering brengen door de betoverende klanken van de gitaarsembles, het fluitkwartet en -ensemble, de strijkers en de grootse finale waarbij het ad hoc-orkest de krachten bundelt met de leerlingen AMV/Samenzang.

KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

DO 11 mei
WO 17 mei
DO 18 mei
20.15 uur
UITVERKOCHT

ZA 13 mei
13.30 uur
gratis

duur: 2 uur
(inclusief pauze)

SKAGEN

Uw Rijk Kome (Jezus voor beginners)

© Serge Meeter

SKaGeN presenteert een even tragische als verraderlijk vrolijke voorstelling over de staat van de mens in een wereld beheerst door schijnbaar religieuze terreur.

In 'Uw Rijk Kome' komt Jezus terug op aarde. Of althans iemand die beweert Jezus te zijn. Hij ziet er niet zo heel anders uit dan jij of ik. Hij lijkt wat hooghartig, vermijdt elk conflict, en beweert de toekomst te kunnen voorspellen. Hij wordt op de rooster gelegd door een rechtbank die, onder invloed van de publieke opinie, Christus' executie zal verordenen.

SKaGeN haalt onder andere zijn inspiratie uit 'Brieven' van de apostel Paulus en 'De Gebroeders Karamazov' van F.M. Dostoevski.

Na de voorstelling organiseert het CCV van het bisdom Antwerpen een nagesprek met de acteurs en het publiek.

KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

DI 16 mei
20.15 uur
16 euro
14 euro (60+)
10 euro (-19
of student)

SCHWALBE

Schwalbe zoekt massa

KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

VR 19 mei

20.15 uur

17 euro

15 euro (60+)

10 euro (-19
of student)

© Pepijn Lutgerink

Schwalbe zou wel eens het spannendste theatercollectief uit Nederland kunnen zijn. Met woordeloze, extreem fysieke performances strippen deze jonge honden de mens van al zijn franje. Voor 'Schwalbe zoekt massa' breidt het collectief zich uit, met het Warandepersoneel, vrijwilligers en inwoners van Merksplas.

Heb je zin om mee te dansen? Je leest hierover alles op pagina 38.

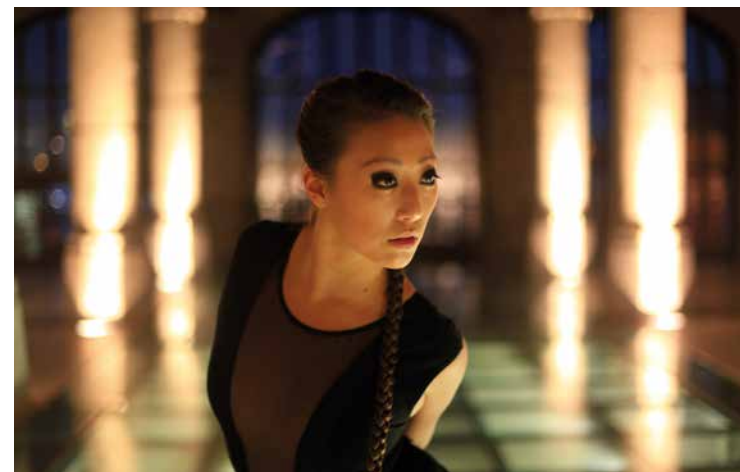
'Schwalbe zoekt massa' kreeg de BNG Bank Nieuwe Theatremakersprijs 2014.

Rond en rond rennen ze. Zo hard als mogelijk in een eindeloze baan om een onzichtbaar middelpunt. De beweging heeft iets weg van een zwerm spreeuwen. De oude man gaat trager dan de jonge man. Ieder brengt zijn eigen verhaal mee. Een hand grijpt een andere vast om samen snelheid te maken. De wind waait in onze gezichten. Een grote draaikolk. Een hypnotische draaiing. Stampende voeten. Rode wangen. Spetters zweet. Stilte. Een applaus van twee kanten.

HNDRD/MIN HEE BEROETS

One Limited Space

KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

© Rafael Deprost

WO 24 mei

20.15 uur

17 euro

15 euro (60+)

10 euro (-19
of student)

HNDRD is de nieuwe danscompagnie van choreografe Min Hee Bervoets. Voor 'One Limited Space', werkt ze met vijf dansers die de activiteit van de hersenen weergeven en verpersoonlijken. Wat is het verschil tussen het brein van een man en dat van een vrouw? Wat gebeurt er als ze "samen" denken?

Min Hee Bervoets is bij het grote publiek vooral bekend als jurylid en choreografe van het VTM-programma 'So You Think You Can Dance'. Haar choreografieën werden ook al gepresenteerd in Duitsland, Nederland, Brazilië, Verenigd Koninkrijk... Daarnaast geeft ze onder andere hedendaagse dans op de Kunsthumaniora in zowel Brussel als Antwerpen.

HNDRD komt voor 'One Limited Space' een maand in residentie in de Houten Zaal van de Warande en gaat met de voorstelling in première in de Kapel van Merksplas Kolonie.

ZA 27 mei

19 en 21.30 uur

21 euro

19 euro (60+)

10 euro (-19
of student)

DANIEL LINEHAN, HIATUS

Un Sacre du Printemps

© Bart Grietens

De Amerikaanse choreograaf Daniel Linehan brengt een choreografie voor 13 jonge dansers op 'Le Sacre du Printemps'. De toppianisten Jean-Luc Plouvier (Ictus) en Alain Franco spelen de muziek van Igor Stravinsky live op vleugelpiano.

Daniel Linehan focust niet op de bekende geschiedenis van 'Le Sacre', maar analyseert de muzikale structuur van de compositie. De dansers moeten een manier vinden om op het compromisloze stuk van Stravinsky te blijven bewegen. 'Un Sacre du Printemps' is een onderdompeling in de collectieve energie van muziek en dans.

Om 20.15 uur geeft Katie Verstockt meer achtergrond bij de voorstelling in de Kapel van Merksplas Kolonie.

© Bart Grietens

AR-TUR TOONT KARIN BORGHOUTS

Foto-expo 'Gevangen in beschermd landschap'

FESTIVALCAFÉ
KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

4 tot 28 mei
gratis

© Karin Borghouts

Fotografie Karin Borghouts brengt de gevangenissen van Merksplas en Hoogstraten in beeld. De een in het landschap van de kolonie, de ander in het historische Gelmelslot. Ze zoomt in op de soms verrassende relatie tussen de gevangenissen en het landschap, tussen open en gesloten, tussen binnen en buiten.

Karin Borghouts (1959, Kapellen) is kunst- en documentair fotograaf. Haar werk positioneert zich tussen fotografie en beeldende kunst en is rijk aan verwijzingen naar de schilderkunst.

Deze tentoonstelling is deel van AR-TURs KEMPENLAB 1 Gevangen in beschermd landschap.

*te bezoeken
vooraftgaand en
na aftloof van
voorstellingen*

AR-TUR IN GESPREK

Gevangen in beschermd landschap

© Karin Borghouts

De Kempen huisvest als 'randland' heel wat gevangenissen. In de kolonies van Merksplas en Wortel staan deze in een bijzonder landschap. De voormalige landloperskolonies kennen een historie van vrijheidsberoving en disciplinerings. Hoe passen de gevangenissen in de kolonies van vandaag? Kan het kolonielandschap een rol spelen bij het humaniseren van het gevangenisprogramma? Met dit eerste project in het KEMPENLAB gaat AR-TUR op zoek naar inspirerende ideeën voor het penitentiaire landschap in de Kempen.

AR-TUR organiseerde samen met onderzoeksbureau BAVO een reeks workshops. Daarin spraken we met uiteenlopende deelnemers van architect tot gevangenisdirecteur, natuurwerker tot politiekier, erfgoeddeskundige tot gedetineerde. Aan de hand van de resultaten gaan we in gesprek over de toekomst van de gevangenissen en het landschap in de Kempen.

FESTIVALCAFÉ
KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE

20 28 mei
10.30 uur
gratis

*vooraf inschrijven
aanbevolen*

VAAST COLONS. FROM C TO B

**KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE**

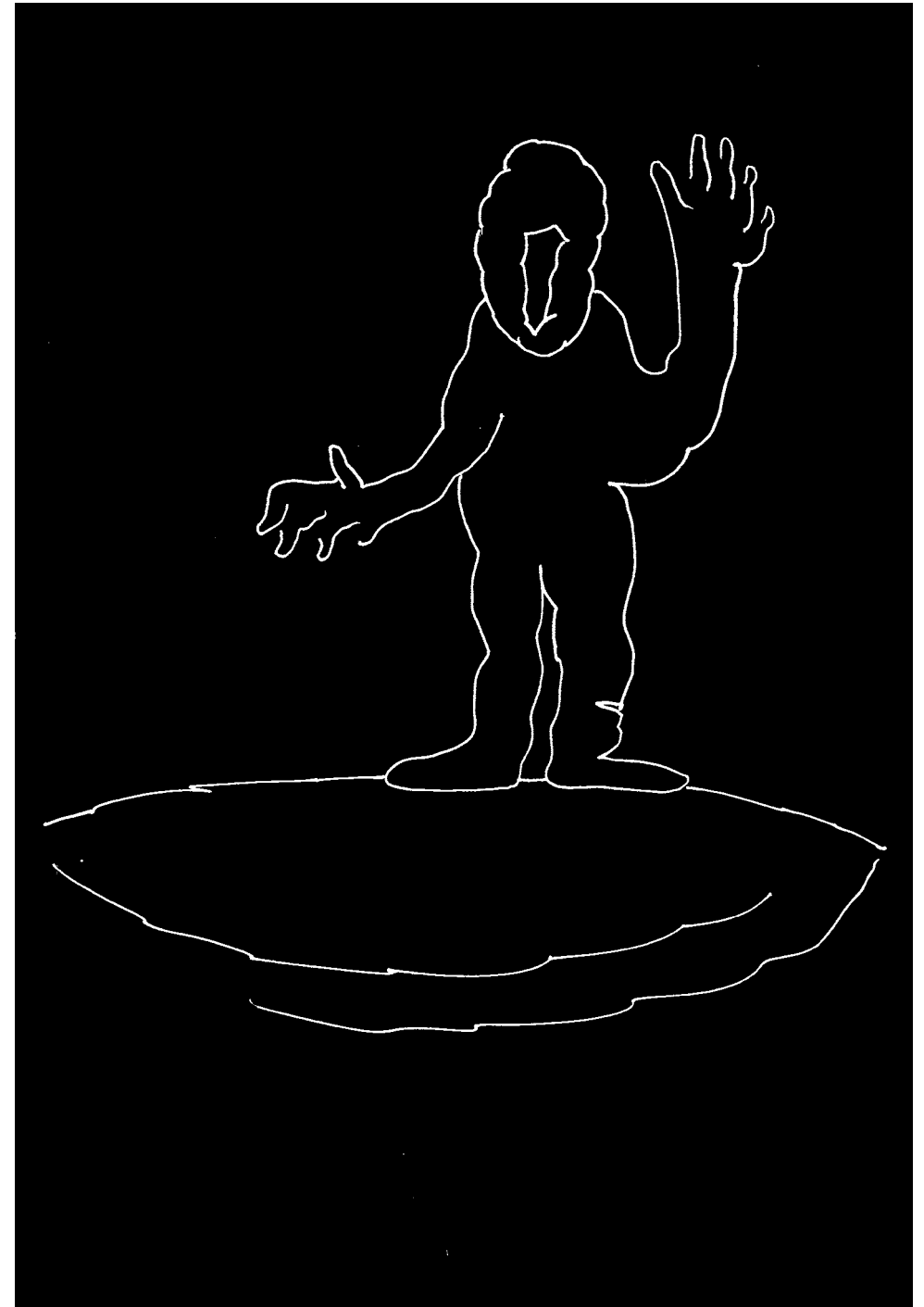
Vaast Colons werkt in de kapel van de landloperskolonie in situ. De kunstenaar die zijn jeugd in Merksplas doorbracht, stelde in het voorjaar van 2016 solo tentoon in het Antwerpse M KHA. Daar bracht hij zijn atelier mee naar het museum. Hier brengt hij een 'nest' mee naar de kapel.

Vaast Colons nam enkele malen deel aan tentoonstellingen in het geboortehuis van Jan Hoet, waar de organisatie Yellow Art nu een plek biedt aan psychisch kwetsbare mensen die artistiek begaafd zijn. Colons is zelf actief bij betrokken bij de werking van Yellow Art.

6 tot 25 mei
gratis

In de kapel speelt Colons in op de geschiedenis van zowel de landloperskolonie als die van de psychiatrie in Geel. De perifere ligging van de Kempen bracht met zich mee dat er lange tijd 'onaangepasten' werden ondergebracht: gevangenen, psychiatrische patiënten, landlopers, jeugddelinquenten, enzovoort. De instellingen van 'Geel' en 'Wortel' deelden niet alleen hun titel 'kolonie', ze deelden ook enkele tijdelijke bewoners. Ook vandaag is de relatie tussen psychiatrie en een daklozenbestaan nog een actueel thema.

De installatie van Vaast Colons zal op specifieke momenten te bezoeken zijn. Deze momenten zullen op onze website en sociale media worden aangekondigd.

GEVANGENISMUSEUM

**KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE**

Er hangt spanning in de lucht te Merksplas! Zeker in en rond de strafinrichting en het Centrum Voor Illegalen. En deze spanning voel je ook als je als brave burger arriveert in de grote groene omgeving van de voormalige landloperskolonie.

Het Gevangenis­museum in de kelders van de Landloperskapel vertelt je de evolutie van straffen en misdrijven door de eeuwen heen, alsook de geschiedenis van het Belgisch gevangeniswezen vanaf de middeleeuwen tot heden. Ook de Landloperskolonies van de Noorderkempen komen ruimschoots aan bod.

Aan de hand van taferelen, voorwerpen, foto's, teksten en illustraties krijgt de bezoeker een beklijvend beeld van het leven achter de tralies, zowel vroeger als nu... Een bezoek aan het Gevangenis­museum wordt dus vast en zeker een boeiende ervaring.

Het gevangenis­museum is uitzonderlijk open vanaf 19 uur bij de avondvoorstellingen van de Warande.

www.gevangenis­museum.be
0476 63 36 53

foto's: BC

EEN BEZOEK MET GIDS?

DINAMO

Bezoek je het gevangenis­museum graag met een gids? Dat kan! Op woensdag 14 juni kan je met DINAMO een bezoek brengen.

Na een tas koffie met een 'klosjaars kramiekske' vertelt een gids je tijdens een rondleiding alles over de geschiedenis van het gevangeniswezen. Ook de landloperskolonies van de Noorderkempen komen ruimschoots aan bod. Aan de hand van taferelen, foto's, voorwerpen en een videofilm krijg je een beklijvend beeld van het leven achter de tralies vroeger en nu.

foto: BC

**KAPEL
MERKSPLAS
KOLONIE**

WO 14 juni

14-16 uur

13 euro

*inbegrepen: gids,
inkom en koffie
met koek*

*afpraak om 14 uur
aan de Kapel*

*Rij je mee met de
fiets? 13 uur aan
de Rode Toog in
de Warande*

*begeleidster:
Els Van Sas*

BEZOEKERSCENTRUM/BOERDERIJ

OPENING BEZOEKERSCENTRUM

ZO 4 juni

Het bezoekerscentrum van Merksplas-Kolonie is ondergebracht in de voormalige grote boerderij van de instelling. Een indrukwekkend complex, dat ook vroeger al het uithangbord bij een breder publiek was. Wie kwam wandelen op het domein van de kolonies, zag meteen de grote bedrijvigheid op de landbouwgronden. Het is dan ook geen toeval dat de landlopers die op de boerderij werkten, het best gekend waren bij de plaatselijke bevolking.

tekst:
Toon Horsten

BEZOEKERSCENTRUM MERKSPLAS KOLONIE

De boerderijen (Wortel had er één, Merksplas had er twee – een grote en een kleine) waren het meest winstgevend onderdeel van de kolonies. Al in 1923 kregen ze financieel zelfbestuur, wat ze tot aan het einde van hun bestaan zouden behouden. De landbouwbedrijven van Merksplas en Wortel hadden een domein van om en bij de 1.200 ha in beheer met bossen, weiden en akkers. De grote boerderij van Merksplas stelde, volgens cijfers uit 1961, 120 mensen te werk, de kleine boerderij nog eens 40. De boerderij van Wortel voorzag werk voor 110 landlopers. Financieel waren ze gezond: tussen 1974 en 1979 maakt Merksplas 7,6 miljoen frank bruto winst (190.000 euro), Wortel deed het nog beter met 17 miljoen frank (450.000 euro).

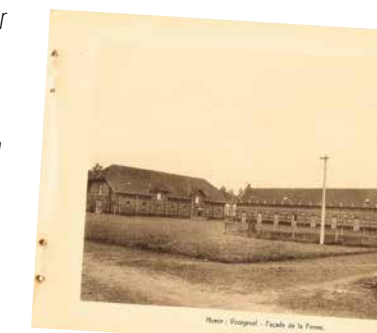
In de boerderij werkten vooral mensen waarmee een vertrouwensrelatie was ontstaan. Het was erg gemakkelijk om er te ontsnappen, want er heerste een open regime. Jos Mertens, hoofd van de boerderij van Merksplas-Kolonie, herinnert zich nog levendig enkele ontsnapingspogingen. *“Als er in het hoofdgebouw van de gevangenis iemand ging lopen, werd er op een fluitje*

geblazen”, vertelt hij in het boek Landlopers. “Dan wisten wij op de boerderij dat er iemand op komst was. De ontsnapte gevangene liep dan of zijn leven ervan af hing. Wij namen plaats op de tractor, en reden hem achterna. Als hij moe werd, grepen we hem bij de lurven, en brachten hem terug.

De tractor kon natuurlijk niet overal door. Dan moest je zelf ook verder lopen. Ik heb ooit drie uur achter iemand aangelopen, door velden en bossen. Ik was nogal goed in conditie, dus ik kon dat wel een tijdje volhouden. In Bolk (een gehucht van Rijkvorsel dat tegen het domein van Merksplas-Kolonie aan ligt) had ik hem uiteindelijk te pakken. Na heel veel omwegen. Het ging om een landloper die op de boerderij stond te werken, en het daar plots op een lopen zette. Hij mocht daarna niet meer op de boerderij werken en werd overgeplaatst naar een gesloten werkhuis binnen de instelling. Het bleef wel vrij uitzonderlijk dat er landlopers ontsnapten. Meestal ging het om gewone gevangenen, veroordeelden dus.”

Het Bezoekerscentrum, dat toeristen toegang moet bieden tot de domeinen van Wortel- en Merksplas-Kolonie, opent voor het publiek op zondag 4 juni. Op vrijdag 2 juni is er een officiële opening door Kempens Landschap vzw voor genodigden.

In de voormalige grote hoeve van Merksplas worden onder meer een café, een hotel en een beleavingscentrum ondergebracht, dat een historisch overzicht biedt van de landloperij in Wortel en Merksplas. De opening is het sluitstuk op de herbestemming van alle gronden en gebouwen op de twee domeinen. Daarover lees je meer in het interview met Lieven Van Gils op de volgende pagina's.

foto's: BC

BEZOEKERSCENTRUM MERKSPLAS KOLONIE

www.kolonienvanwelddigheid.eu

www.kempenslandschap.be

LIEVEN VAN GILS IJVERT MEE VOOR ERKENNING VAN KOLONIES ALS WERELDERFgoed

De kolonies van Wortel en Merksplas zijn Lieven Van Gils niet onbekend. Voor de televisiepresentator, afkomstig uit Hoogstraten, kleven er tal van zoete jeugdherinneringen aan. *“Toen ik als ambassadeur voor de erkenning van de kolonies als Unesco-werelderfgoed werd gevraagd door Kempens Landschap, heb ik niet getwijfeld”,* vertelt hij.

Met een volle autobus zijn ze onlangs naar Parijs getrokken, om het dossier voor de erkenning van de voormalige landloperskolonies van Merksplas en Wortel als Unesco-werelderfgoed in te dienen. *“Nog tot juni 2018 moeten we wachten. Dan weten we of de kolonies aan de juiste criteria voldoen om te worden erkend”,* weet Lieven Van Gils.

Al vijf jaar is het geleden dat de tv-presentator, geboren en getogen in Hoogstraten, als gezicht voor deze campagne is gevraagd. *“Dat kwam voor mij op een bijzonder moment”,* herinnert hij zich. *“Even voordien was ik nog in de kolonie geweest. Mijn moeder wil om de vijf jaar een familieportret maken. Iemand suggereerde om dat ditmaal aan de kapel van Wortel-Kolonie te doen. Toen we er daarna wat rondliepen,*

zagen we hoe al die gebouwen staan te verkommeren. Dat stemde mij triest. Als daar niet snel een herbestemming voor komt, gaan die verloren.”

“Enkele weken later kreeg ik een telefoontje van Philippe De Backer, directeur van de vzw Kempens Landschap. Die zocht iemand uit de omgeving die affiniteit met de site heeft en ambassadeur voor de campagne rond de aanvraag tot erkenning als Unesco-werelderfgoed wou zijn. Over die vraag heb ik niet lang moeten nadenken. Als ik dat voor de kolonies kan betekenen, wil ik die kans niet laten liggen.”

In zijn jonge jaren heeft Lieven Van Gils vaak in de kolonies vertoefd. *“Ik ben daar zowat groot geworden”,* vertelt hij met pretoogjes. *“Met*

alle kinderen van Hoogstraten gingen we daar fietsen, wandelen, braambessen plukken en zwemmen in Bootjesven. Die ondiepe vijver vroor in de steenkoude winters snel dicht. Dan vertoefden we daar hele dagen op het ijs, met onze ijshockeysticks en onze rugzakjes vol koekjes en warme chocolademelk. Die jeugdherinneringen blijven de zoetste van allemaal.”

Van Gils is niet alleen ambassadeur voor de erkenning van de kolonies. Hij spreekt ook de teksten in van een app die de rijke geschiedenis van de locaties levend houdt.

“Ik zie ze daar nog rondlopen, de landlopers in hun blauwe kiel. Als kinderen wuifden we steeds naar hen als we ze het land zagen bewerken. Sinds de landlopers er zijn verdwenen, is het verval van de kolonies begonnen. Jammer, want dat blijft een fantastisch mooi gebied. Die lange rechte dreven en de mooie architectuur van die gebouwen geven dat landschap een uniek cachet. Als we nu niet voor de erkenning ervan ijveren, verdwijnt dat allemaal en resten er op de duur alleen nog ruïnes. Dat zou doodjammer zijn.”

© Kempens Landschap vzw

“Daar liggen voor mij niets dan zoete jeugdherinneringen”

“De herstellingen, die veel middelen vergen, gebeuren met respect voor het verleden”, weet Van Gils. *“Ik sta daar helemaal achter en wil zoveel mogelijk mensen uitnodigen om dat gebied te gebruiken. Waarom ook niet? In de gerestaureerde kapel van Merksplas-Kolonie vinden nu al feesten en voorstellingen plaats. Jef Neve heeft er al meermaals en graag opgetreden, vertelde hij me. Wat de Warande daar organiseert, interesseert mij zeker ook. Helaas laat mijn agenda daar weinig ruimte voor. Maar als ik de mogelijkheid heb, pik ik er graag een voorstelling mee.”*

WORTEL-KOLONIE

foto: BC

heidegrond te ontginnen, er was voldoende brandhout en er zat klei in de bodem, waarmee bakstenen gemaakt konden worden.

De burgemeester van Wortel vond de inplanting van zo'n kolonie geen goed idee. Het heidegebied dat Van den Bosch in Wortel wilde ontginnen was 516 ha groot, 303 daarvan waren eigendom van het gemeentebestuur van Wortel, dat veel inkomsten uit de gronden haalde. Het protest hield Van den Bosch niet tegen. Hij liet kaarsrechte dreven op het domein trekken, waarlangs 129 boerderijtjes gebouwd werden, telkens op een lapje grond van 3,5 hectare. De gezinnen die de eerste afgewerkte huisjes betrokken, werden verondersteld hun brood te verdienen met landbouwactiviteiten. Wie het zware werk op het land niet aankon, mocht in de spinnerij of de weverij werken. Daarnaast werd er ook een steenbakkerij gebouwd, en een broodbakkerij. Er was ook veel aandacht voor onderwijs en volksverheffing – zo was er een bibliotheek waar alle bewoners stichtelijke lectuur ter beschikking werd gesteld.

De Maatschappij van Weldadigheid, die de kolonie van Wortel uitbaatte, zag de dingen onverminderd groot, en stelde in 1827 zelfs voor een nieuw kanaal te graven dat Brussel via Wortel met het Zuid-Hollandse Gorinchem moest verbinden, met de bedoeling *“om op een dag de bescheiden kolonie*

tekst:
Toon Horsten

WORTEL
KOLONIE

van Wortel te zien uitgroeien tot een stad, die aan volgende generaties de herinnering aan de deugden en het genie van de Prins-Stichter van de Maatschappij van Weldadigheid zal doorgeven”. Het plan bleef uiteindelijk dode letter.

De kolonie van Wortel kampte met tal van problemen, maar het ging pas echt fout toen België zich in 1830 afscheurde van Nederland. In het jonge Belgische parlement werd heftig gedebatteerd over wat er met de de kolonie van Wortel en de ondertussen ook geopende zusterinstelling in Merksplas moest gebeuren. Volksvertegenwoordiger Constantin Rodenbach (de grootvader van de schrijver Georges Rodenbach) had het over “le charlatanisme batave”, het Bataafse charlatanisme, wanneer hij het over de kolonies had. De nieuwe staat was het project niet echt genegen.

Ook de financiering verliep steeds moeilijker. Niemand voelde zich nog moreel verplicht om het project te steunen. Bovendien legden de voornamelijk Nederlandse schuldeisers na de Belgische onafhankelijkheid minder geduld aan de dag. Er verbleef ook steeds minder volk. In 1832 brak een opstand uit in Wortel, waarbij een deel van de kolonisten deserteerde. 91 mannen sloten zich aan bij de Belgische troepen, 42 kozen voor het Nederlands leger. Een leven in het leger was blijkbaar aantrekkelijker dan een bestaan in een landbouwkolonie.

Wortel-Kolonie liep stilletjes leeg, en in 1842 werd de Maatschappij die de kolonie uitbaatte ontbonden. Het zou nog een halve eeuw duren voor de kolonie opnieuw werd opgestart, en Wortel-Kolonie opnieuw de deuren opende, nu niet meer met kleine boerderijtjes, maar als één grote instelling met één centrale boerderij.

foto's: BC

WORTEL
KOLONIE

DE ROOVERS

Blue Remembered Hills

DO 8 juni
VR 9 juni
ZA 10 juni

20.15 uur

19 euro
17 euro (60+)
10 euro (-19
of student)

WORTEL
KOLONIE

© Stief Stessels

De Roovers hernemen speciaal voor de Warande de succesvoorstelling 'Blue Remembered Hills'. Ze laten zich in deze openluchtopvoorstelling op sleeptouw nemen door Dennis Potter en zijn gelijknamige tv-film. Naast de vier Roovers spelen ook Koen De Graeve, Wouter Hendrickx en Günther Lesage.

Dennis Potter voert zeven kinderen op. We schrijven 1943 op het Engelse platteland. Willie en Peter spelen vliegtuigje. Samen met John en Raymond jagen ze een eekhoorn op en doden hem. Er vallen slachtoffers in hun speelgoedoorlog. Angela en Audrey spelen in een schuur iets vreedzamere spelletjes, zo lijkt het toch. Hun slachtoffer is Donald Duck, het spreekwoordelijke lelijke eendje. Hij wordt gepest maar is tegelijk onmisbaar voor de bende. De kinderen spelen letterlijk en figuurlijk met vuur. De grens tussen spelen, plagen, terroriseren en echte oorlog wordt steeds vager, ook bij de kinderen. 'Blue Remembered Hills' of de dunne grens tussen plezier en wreedheid, en de sadist in ieder van ons.

foto's © Stief Stessels

VISVIJVER EN RINGGRACHT

foto: BC

tekst:
Toon Horsten

Op het domein van de kolonie van Merksplas gingen doorheen de jaren veel spades in de grond. Op het domein werd namelijk naar klei gegraven, waar de bakstenen mee werden gemaakt voor de gebouwen van de kolonie. Die kleiputten zijn er nog steeds, en worden vandaag gebruikt als visvijver. Een paar honderd meter verder is er ook nog een bassin dat een tijd als zwemvijver werd gebruikt, maar waar rond je vandaag bij mooi weer vooral veel fietsers tegenkomt.

Die plas maakte ooit deel uit van een ringgracht, het zogenaamde canal circulaire. In 1896 werd begonnen met de aanleg van dat kanaal, dat als voornaamste bedoeling had ontsnappingen tegen te gaan. Met resultaat, dat moet gezegd. Al in 1901 verdronk een eerste landloper bij een vluchtpoging. Daarnaast had de gracht als voornaamste bedoeling de buurtbewoners, bang

**VISVIJVER MERKSPLAS
KOLONIE** (achter de
gevangenis)

geworden door de voortdurende ontsnappingen uit de kolonie van Merksplas, wat gerust te stellen. De angst voor de grote aantallen gevangenen, marginalen en leeglopers was groot in de dorpen in de buurt – vooral 's nachts.

Uiteindelijk wilde de directie van de kolonie de ringvaart ook als waterweg gaan gebruiken. In haar editie van 14 mei 1893 wist Het Nieuwsblad der Kempen dat het de uiteindelijke bedoeling was om de ringvaart te verbinden met het kanaal tussen Antwerpen en Turnhout *“om de schepen op de kolonie zelf te kunnen lossen”*. Die verbinding kwam er nooit, zelfs de ringvaart werd niet afgewerkt, onder meer omdat niet alle nodige gronden eigendom waren van de kolonie.

In de loop van 1906 werden er in Merksplas-Kolonie nog steeds 100 ontsnappingen geregistreerd. *“Twee landlopers gelukten er dinsdag in uit het gesticht te ontsnappen”*, meldde Het Nieuwsblad der Kempen op 15 april 1906. *“Op de weg naar Turnhout reed een brouwerswagen waarop enige tonnen bier lagen. De bekoring was groot, zo groot zelfs dat beide mannen er niet konden aan weerstaan, en een tonneke bier van vijftig liters van de brouwerswagen namen, het in een gracht rolden en van daar in het struikgewas. De landlopers, die zich nog slechts van heel ver de smaak van bier herinnerden, lieten hun levers eens geheel onderlopen. Jammer voor de landlopers dat hun benen zo zwak werden, want de politie vond beide mannen enige tijd nadien langs de steenweg liggen, dronken als Zwitsers. De ontsnapt werden in het gevang van Turnhout opgesloten.”*

foto: BC

**VISVIJVER MERKSPLAS
KOLONIE** (achter de
gevangenis)

LAIKA, THEATER DER ZINNEN

Piknik Horrifik

© Pépé Smit

VR 23 juni
ZA 24 juni

19 uur

ZO 25 juni

12 uur

26 euro
23 euro (60+)
18 euro (-19 of student)

Deze apocalyptische picknick boordevol lekker eten neemt je mee naar een hemelse hel, geïnspireerd op het werk van Jeroen Bosch.

PARADISE Inc., pionier in duurzaamheid, spaart kosten noch moeite om zijn nieuwste product voor te stellen. Je ziet met eigen ogen hoe dit product wordt gemaakt, kwaliteit van de bovenste plank. En dit alles in een exclusief kader: een desolaat terrein dat door PARADISE Inc. wordt omgetoverd tot een groene oase.

Na 'Opera Buffa' en 'Pentamerone' nodigt Laika je uit voor een zintuiglijke ervaring, tijdens een heerlijke picknick in een onverwacht stukje natuur. 'Piknik Horrifik' speelt zich af op de grens tussen het paradijs van lekker eten en de hel van onze voedselproductie. Alsof je in het werk van de schilder Jeroen Bosch stapt.

VISVIJVER MERKSPLAS
KOLONIE (achter de
gevangenis)

DE WARANDE ZOEKT JOU ALS VRIJWILLIGER OF FIGURANT

FIGURANTEN LAIKA

Voor de voorstellingen van 'Piknik Horrifik' (p 36) zoekt Laika, theater der zinnen, 10 figuranten van alle leeftijden, nationaliteiten, fysiek... om mee te spelen. Deze fysieke & culinaire performance in openlucht is geïnspireerd op 'De tuin der lusten' van Jeroen Bosch en speelt zich af op de grens van het paradijs vol lekker eten en de hel van onze voedselproductie.

Theaterervaring is niet noodzakelijk. De rollen zijn zonder tekst, maar vergen wel een goede fysieke conditie. Je bent niet bang om de handen uit de mouwen te steken en je bent bereid om naast het spelen ook mee te helpen met de voorbereidingen van het eten en ook mee op te ruimen. Je leeft enkele dagen samen met het gezelschap, en doet alles mee, van de bereiding van de gerechten en de voorbereiding tot spelen tot opruimen. We zoeken mensen vanaf 18 jaar.

SELECTIEDATUM: za 20 en zo 21 mei om 10 uur
in de Houten Zaal van de Warande

PRODUCTIEDATA:

do 22 juni van 11 tot 22 uur

vr 23 juni van 11 tot 22 uur - voorstelling om 19 uur

za 24 juni van 14 tot 22 uur - voorstelling om 19 uur

zo 25 juni van 10 tot 15 uur - voorstelling om 12 uur

meer info en aanmelden bij eline.verzelen@warande.be

FIGURANTEN SCHWALBE

Wij zoeken enthousiaste mensen die samen met theatercollectief Schwalbe deel willen uitmaken van de professionele voorstelling 'Schwalbe zoekt massa' (p 16). Ervaring is niet nodig en je hoeft niet in topconditie te zijn, maar je moet wel een paar uur aanwezig willen zijn.

Met een grote groep mensen vorm je continu een cirkelbeweging op de scène. Iedereen wandelt of loopt aan een snelheid die voor hem/haar haalbaar is. We zoeken mensen van alle leeftijden, maten en culturen.

Er is één repetitie gepland op vrijdag 19 mei (de speeldag zelf) om 15 uur in de kapel. Na de repetitie eten we samen. De voorstelling zelf is van 20.15 uur tot 21.25 uur. Na afloop proosten we met de hele groep in het festivalcafé!

Om je aan te melden, mail je gegevens naar chris.heyns@warande.be.

VRIJWILLIGERS

Sta je liever niet zelf op de planken maar vind je het wel fijn om mee te helpen aan het festival? Dan kan je ook als vrijwilliger meewerken. We zoeken parkeerwachters, mensen voor ticketcontrole en het bemannen van de bar, bouwers...

Bij interesse kan je een mail sturen naar eline.verzelen@warande.be.

PRAKTISCHE INFO

FESTIVALCAFÉ

In mei kan je terecht voor een drankje in ons café in de kapel van Merksplas Kolonie. Het café is open vanaf anderhalf uur voor een voorstelling tot een uur na afloop. Ook bij de voorstellingen van De Roovers en Laika is er een bar.

PARKEREN

In Merksplas Kolonie kan je parkeren langs de dreven. Voor de voorstelling van De Roovers in Kolonie Wortel brengen we je later op de hoogte over de parkeermogelijkheden.

TICKETS

Je kan tickets reserveren via www.warande.be of telefonisch op 014 41 69 91. De ticketbalie opent drie kwartier voor aanvang op de locatie van de voorstelling.

LOCATIES

Kapel Merksplas Kolonie, Kapelstraat 9, 2330 Merksplas
Wortel Kolonie, Kolonie 41, 2323 Wortel (Hoogstraten)
Visvijver Merksplas Kolonie, Nijverheidsstraat 6, 2330 Merksplas

WANDELEN EN FIETSEN

Je kan prachtig wandelen en fietsen in de Kolonies. Kempens Landschap maakte zelfs een app voor je smartphone waarmee je het verhaal van de landlopers kan beleven. Je vindt alle info op www.kempenslandschap.be.

V.U. STAF PELCKMANS P/A WARANDESTRAAAT 42 - 2300 TURNHOUT

DRIEMAANDELIJKS MAGAZINE APR /MEI /JUNI 2017 JG 9 NR 2 P308996 - AFGIFTEKANTOOR 2300 TURNHOUT 1